

**HARRAN'DA YETİŞMİŞ HADİS BİLGİNLERİ**  
**(Kütüb-i Sitte'de Rivâyeti Bulunan Harranî Nisbesiyle**  
**Anılan Râviler)**

Dr. Mehmet Dilek\*

**HADITH SCHOLARS IN HARRAN**

(Scholars who are examined the narrators mentioned in Kutub al-Sitta)

*Abstract:*

Harran has been an important religious and historiography center. There have been many important scholars who wrote about hadith, law, commentary and history. In his book Al-Ikmal Ibn Makula states that there were many hadith scholars in Harran and gives several names. In this article we studied this scholars who are examined the narrators mentioned in Kutub al-Sitta (six famous hadith collection).

*Key words:* Harran, Historiography, scholars, narrators, Kutub al-sitta

Harran, İslam tarihçilerine göre el-Cezire veya Âsur ceziresi adı verilen Yukarı Mezopotamya'nın Diyar-ı Mudar kısmının çoğu zaman merkezi olmuştur. El-Cezire bölgesinin kuzey yarısı Türkiye, güney yarısı ise Suriye ve Irak toprakları içerisinde bulunmaktadır. El-Cezire, İslam'dan önce ve İslam tarihinin başlarında bu bölgeye yerleşen Arap kabilelerine göre; "Diyar-ı Mudar", "Diyar-ı Rebia", ve "Diyar-ı Bekr" olmak üzere üç tarihi bölgeye ayrılmıştır. El-Cezire'nin Diyar-ı Mudar kısmında Urfa, Harran, Rakka (Suriye), Samsat, Re'sul-ayn; Diyar-ı Rebia kısmında Musul, Nusaybin, Sincar (Irak), Dârâ, Cizre; Diyar-ı Bekr kısmında Amid, Mardin, Meyyâfârakin, Hasankeyf gibi önemli merkezler yer alır.<sup>1</sup>

Müslümanlar El-Cezire bölgesini 19/640 yılında fethetmişlerdir. Bölgede İslam öncesinde olduğu gibi İslam'dan sonra da ilim ve düşünce tarihine hizmeti olmuş pek çok âlim yetişmiştir. Harran, İslam tarihinde dînî ilimlerin, tarih yazarlığının önemli

\*Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Araştırma Görevlisi.  
mdilek25@hotmail.com

<sup>1</sup> Daha geniş bilgi için bkz. Şeşen, Ramazan, "el-Cezire", *DİA*, VII, 509.

merkezlerinden biri olmuştur. Bu şehirden hadîs, fıkıh, tefsir, tarih gibi ilimler sahalarında değerli eserler yazan pek çok âlim yetiştirilmiştir.<sup>2</sup> Harran'ın tarihte oynadığı en önemli rol bilginleriyle İslam medeniyetinin ve biliminin gelişmesine yaptığı büyük katkıdır. Bugün bize Harran'dan çok önemli birkaç yapıdan başka bir şey kalmamıştır. Fakat, şehrin İslam ilmine, bu yolla dünya ilmine olan katkısından hala bahsedilmektedir.<sup>3</sup>

İbn Mâkula, *el-İkmal* adlı eserinin Harran maddesinde, İslam tarihinin ilk asırlarında Harran'dan çıkan hadis âlimlerinin pek çok olduğunu söyledikten sonra bunların bazılarından söz eder.<sup>4</sup> *Mu'cemu'l-buldân* yazarı da pek çok İslam âliminin Harranî nisbiyetiyle anıldığını belirterek bunlardan tarih yazarı olanlarından söz eder.<sup>5</sup>

Biz, bu çalışmamızda Harran bölgesinde doğmuş ya da bu bölgede yaşamış *Kütüb-i Sitte'de* rivâyeti bulunan hadis âlimlerini ele alacağız. Cerh ve ta'dil âlimlerinin onlar hakkındaki değerlendirmelerine değinecek, Kütüb-i Sitte'deki rivâyetlerini belirteceğiz.

### **1- MERVAN B. ŞÜCA' EL-HARRANİ (ö.134/749)**

İbn Hacer, Harranlı hadîsçi Mervân b. Şücâ'nın künyesini Ebû Abdillâh olarak verdikten sonra Buhârî ve Ebû Arube'nin, Ebû Amr olarak kaydettiklerini belirtir.<sup>6</sup> Mervân'ın Bağdat'ta Mûsa b. Mehdi'nin çocuğunun eğiticisi olduğu ifade edilmiştir.<sup>7</sup> *Husayf* adlı râvîden pek çok hadîs rivâyet ettiği için kendisine *el-Husayfi* denilirdi.<sup>8</sup> Mervân b. Şüca', Muhammed b. Mervân ibnu'l-Hakem'in mevlâsıdır.<sup>9</sup>

<sup>2</sup> Şeşen, Ramazan, "*Harran Tarihi*", Ankara 1993. s. 84

<sup>3</sup> Şeşen, *a.g.e.*, s. XII

<sup>4</sup> İbn Mâkula, *el-İkmal fi raf' il-irtiyab mine'l-muhtelif fi'l-esma ve'l-küna ve'l-ensab*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411. III, 55-56.

<sup>5</sup> Harranlı tarih kitabı yazarları için bkz. Yâkût, Şihâbuddîn Ebî Abdillâh el-Hamevî er-Rûmî el-Bağdâdî, *Mu'cemu'l-buldân*, Beyrut tsz. II,236

<sup>6</sup> İbn Hacer, Şihâbuddîn Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî, *Tehzibu't-Tehzib*, Daru Sadr, tsz. X,94.

<sup>7</sup> El-Bâcî, Ebu'l-Velîd Süleyman b. Halef, *et-Ta'dil ve't-tecrih*, Halep tsz. II,734.

<sup>8</sup> El-Mizzî, Yusuf b. Zeki Abdurrahman Ebu'l-Haccâc, *Tehzibu'l-kemâl*, (thk. Beşşâr Avvâd Ma'ruf) Müessesetu'r-Risale, Beyrut. 1980. XXVII,395

<sup>9</sup> Dârakutnî, *Zikru esmâi't-tâbiîn*, (thk. Bûrân ed-Dannâvî- Kemal Yusuf el-Hût), Beyrut 1985. I,355

*Hocaları:* İbrahim b. Ebî Able, Sâlim b. Aclân el-Eftas, Abdulkerim el-Cezerî, Muğire b. Muksim ed-Dabiy.

*Talebeleri:* Ahmed b. Meni', Hârun b. Ma'ruf, Ziyâd b. Eyyûb et-Tûsî, El-Hasen b. Arfe.<sup>10</sup> Ayrıca İbn Hibbân, ondan Irak ehlinin rivâyette bulduklarını kaydeder.<sup>11</sup>

Ahmed b. Hanbel bu râviyi *sadûk*<sup>12</sup> ve rivâyetlerinde bir sakınca olmayan (*la bese bihi*) biri olarak ifade etmiştir.<sup>13</sup> İbn Hibbân onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir.<sup>14</sup> Ebû Dâvûd, Dârakutnî, Yahya b. Maîn, Ya'kub b. Süfyân da *sika* olduğunu belirtirlerken, Ebû Hâtim, onun *sâlih* bir râvî olduğunu ancak bazı *münker* rivâyetlerde titiz davranmadığını ifade etmiş ve hadisi yazılır (*yüktebu hadisuhu*) demiştir. Yine Ebû Hâtim, bu râvînin rivâyetlerinin *hüccet* olmadığını da ifade etmiştir. İbn Sa'd onun *sika* ve *sadûk* olduğunu, kendisinin Bağdad'a geldiğini 184 yılında vefat ettiğini belirtmiştir.<sup>15</sup> Buhârî, 134 de vefat ettiğini bildirmiştir.<sup>16</sup> İbn Hibbân onu *zuafâda da* zikrederek *sikalardan maklub* hadisler rivâyet ettiğini belirtmiş ve onun tek başına yaptığı rivâyetler ile *ihcacdan* hoşlanmadığını ifade etmiştir.<sup>17</sup> Zehebî de Mervân'ın hadislerinin *hasen* derecesinde olduğunu ifade etmiştir.<sup>18</sup>

Kütüb-i Sitte müelliflerinden Buhârî, Tirmizi, Ebu Dâvud, İbn Mâce bu râvînin bazı hadislerini kitaplarına almışlardır.<sup>19</sup>

## **2-HUSAYF B. ABDİRRAHMAN EL-HARRÂNÎ (ö.137/753)**

Künyesi Ebû Avn olan Husayf tâbiündendir, sahâbeden Enes b.

<sup>10</sup> İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, X, 94.

<sup>11</sup> İbn Hibbân, Ebû Hâtim el-Bustî, *Kitâbu'l-mecrûhîn min el-muhaddisîn ve 'd-duâfâ vel-metrûkîn*, (thk. Muhammed b. İbrahim Zâyed) Dâru'l-Va'y, Halep 1396. II,13.

<sup>12</sup> Ahmed b. Hanbel, *İlelu Ahmed b. Hanbel*, (thk. Subhî el-Bedrî es-Sâmerâî) Riyad 1409. s. 173

<sup>13</sup> İbn Ebî Hatim, Abdurrahman b. Muhammed, *Kitâbu'l-cerh ve't-ta'dil*, Beyrut 1953 VIII, 273

<sup>14</sup> İbn Hibbân, *es-Sikât*, (thk.Seyyid Şerefuddîn Ahmed), Beyrut 1975 IX,179

<sup>15</sup> İbn Sa'd, Ebû Abdillâh b. Muhammed, *et-Tabakâtu'l-kubrâ*, Beyrut tsz. V,328

<sup>16</sup> el-Bâci, *a.g.e.*, II ,734

<sup>17</sup> İbn Hibbân, *Kitâbu'l-mecrûhîn*, II, 13

<sup>18</sup> Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, (thk. Şuayb el-Arnâvut-Muhammed Nuaym), Beyrut 1413. IX, 34

<sup>19</sup> Buhârî, "Şehâdât",571;"Tıb"365; Tirmizî, "Hacc" 100; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 10; İbn Mâce, "Tıb"23

Mâlik'i görmüş ve Benî Ümeyye'nin mevâlisindedir.<sup>20</sup> İbn Hibbân onun Harrân ehlinden olduğunu ve Hassâf adında ikiz bir kardeşinin de bulunduğunu kaydeder.<sup>21</sup>

*Hocaları:* Saîd b. Cübeyr, Mücâhid,<sup>22</sup> Ebu'z-Zübeyr, Amr b. Abdillâh b. Mesud, Atâ b. Rebâh, İkrime, Muksim b. Becre.

*Talebeleri:* Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Attâb b. Beşîr,<sup>23</sup> Haccâc b. Ertât, Ebu'l-Ahves, Ma'mer, Ma'meru'r-Rakiy, İbn Ebî Nuceyh, Muhammed İbn İshâk, Hattâb ibnu'l-Kâsim, Züheyr b. Muâviye b. Hadîc, Sellâm b. Selim, Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc, Muhammed b. Seleme b. Abdillâh, Muhammed b. Fudayl b. Ğazvân, Mervân b. Şuca'.<sup>24</sup>

el-Cezire bölgesinde ikâmet eden Husayf hakkında cerh ve ta'dil âlimlerinin farklı değerlendirmeleri bulunmaktadır. Ahmed b. Hanbel onun hadîste *zayıf*, *muzdaribul'-hadis* bir râvî olduğunu,<sup>25</sup> Yahya b. Maîn "*rivâyetinde bir sakınca olmadığını*"<sup>26</sup> Ebu Hâtim, onun *sâlih* bir râvî olduğunu ancak naklettiği rivâyetleri karıştırdığını ifade ederler. Hıfzının zayıflığı hususunda cerh vaki olmuştur. İbn Adiyy, Husayf'ın pek çok nüshaları ve hadîsleri olduğunu şayet kendisinden *sika* olan bir râvî rivâyet etmişse onlarda bir beis olmadığını belirtmiştir. Husayf'dan Abdulaziz b. Abdirrahman'ın rivâyet ettiği hadîsler bâtıldır. Fakat bu durum Husayf'dan değil Abdulazîz'den kaynaklanmaktadır. İbnu'l-Medîni, Yahya b. Saîd'in onu *zayıf* saydığını ifade etmiştir. Mürcie fikrine meylettği de söylenmiştir. İbn Huzeyme, hadisiyle *ihiticac* edilemeyeceğini belirtmiştir. Bu anlamda Yahya el-Kattân da Husayf'dan rivâyette

<sup>20</sup> Zehebî, , *Mîzanu'l-i'tidal fi nakdi'r-ricâl*, (thk. Ali Muhammed el-Becâvî), Dâru'l-Ma'rife Beyrut tsz. I,653

<sup>21</sup> İbn Hibbân, *Kitâbu'l-mecrûhîn*, I, 287; El-Fadl b. Ziyâd, Ahmed b. Hanbel'den şu dört zatın da Harran'dan olduğunu aktarmıştır: *Abdülkerim el-Cezeri, Husayf, Sâlim el-Eftas, Ali b. Bezûme*. Bk. İbn Adiyy, *el-Kâmil fi'd-duafâ*, III,69

<sup>22</sup> Buharî, *Târîhu'l-kebîr*,(thk. Seyyid Hâşim en-Nedvî), tsz. III,228

<sup>23</sup> Zehebî, *Mizan*, I,653

<sup>24</sup> İbn Ebî Hatim, *a.g.e.*, III, 403,404; Zehebî, *Mizan*, I,653.

<sup>25</sup> Ahmed b. Hanbel, *el-İlel fi ma'rifeti ve'r-ricâl*, III,214; İbn Hacer, *Tehzib*, III,143,144

<sup>26</sup> Zehebî, *Mizan*, I,654

bulunmaktan sakınılması gerektiğini ifade etmiştir.<sup>27</sup> Ali İbnu'l-Medîni, Yahya b. Saïd'in şöyle dediğini de aktarır: "Biz o günlerde Husayf'dan rivâyetten kaçınıyorduk. Kûfe'de ondan herhangi bir rivâyet yazmadım. Ancak daha sonraları yazdım." demiştir. İbn Hibbân, Husayf hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunur: "*Hocalarımızdan bir çoğu ondan hadis rivâyetini terk etmiş, diğer bir çoğu ise rivâyetlerini kabul etmiş olup kendisi Sâlih, fakîh, âbid bir şeyhtir. Ancak rivâyetlerinde çok hata yapmakta ve meşhurlardan almış olduğu rivayetlerinde tek başına kalmaktadır. Onun sika râvilere muvafık olan rivâyetlerinin alınması, itibara elverişli olmayan rivayetlerinin ise terk edilmesi uygundur.*"<sup>28</sup> Husayf'ın vefat tarihi hakkında farklı tarihler verilmektedir. Buhârî 136, İbn Sa'd, 137,<sup>29</sup> Ebu Ubeyde 138 , Halife b. Hayyât ise 139 da vefat ettiğini ifade etmiştir.<sup>30</sup>

Tirmizî, Ebu Dâvud, Nesâi, İbn Mâce'de bu râvînin rivâyetleri bulunmaktadır.<sup>31</sup>

### **3-MA'KIL B. UBEYDİLLAH EL-HARRANÎ(ö.166/782)**

Künyesi Ebû Abdillâh'dır ve ikâmet yeri el-Cezîre'dir.<sup>32</sup>

*Hocaları:* Atâ b. Ebi Rebâh, Ebu'z-Zübeyr, İkrime b. Hâlid, Amr b. Dînar, ez-Zuhrî, Zeyd b. Ebî Enîse, İbrahim b. Ebi Able, Süveyd b. Hüceyr.<sup>33</sup>

*Talebeleri:* Çağdaşı Süfyan es-Sevrî, el-Hasen b. Muhammed b. A'yun, Muhammed b. Yezid b. Sinan, Ubeydillah b. Yezdî el-Kardavâni, Veki, Ebu Nuaym, el-Firyâbi, Ahmed b. Yunus, Abdullah b. Muhammed en-Nufeylî.

Abdullah b. Ahmed, babasından Ma'kıl'ın *sâlihu'l-hadis* olduğunu aktarmıştır. Bir defasında da *sika* demiştir.<sup>34</sup> Yahya b.

<sup>27</sup> Zehebî, *Mizan*, I,654

<sup>28</sup> İbn Hibban, *Kitâbu'l-mecrûhîn*, I,2871; İbn Hacer, *Tehzib*, III,143,144

<sup>29</sup> İbn Sa'd, *a.g.e.*, VII,482

<sup>30</sup> Zehebî, *Mizan*, I,654

<sup>31</sup> Ebû Dâvûd, "Nikah", 13; en-Nesâi, "Menâsiku'l-hacc", 229,230; Tirmizî, "Tahâret",103, "Salat",215, 302,340; "Zekât",5; "Hacc", 9, 100; "Tefsiru'l-Kur'an, 4; İbn Mâce, "İkâmetu's-Salât", 115; "Zekât",12, "Menâsik", 69

<sup>32</sup> Dârakutnî, *Zikri esmâi't-tâbiîn*, II, 254.

<sup>33</sup> Zehebi, *Siyeru a'lami'n-nubelâ*, VII,318

<sup>34</sup> Ahmed b. Hanbel, *İlel*, I,53

Maîn'den onun rivâyetlerinde bir sakıncası olmadığı (*leyse bihi be's*) şeklinde aktarılmıştır. İshâk b. Mansûr, İbn Main'den *sika*, Muâviye b. Sâlih ise yine ondan *zayıf* bir râvî olduğuna dair bilgi aktarmıştır. İbn Adıyy, onun bir kaç hadisini kaydettikten sonra *hasenu'l-hadis* olduğunu ve hadislerinde *münker* bulunmadığını ifade etmiştir. İbn Hibbân, onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir.<sup>35</sup>

Kütüb-i Sitte müelliflerinden Müslim, Nesâi ve Ebû Dâvûd'da bu râvînin rivâyetleri bulunmaktadır.<sup>36</sup>

#### 4-EN-NADR B. ARABÎ EL-HARRANÎ (ö.168/784)

Yahya b. Maîn'ini Harranlı olarak belirttiği en-Nadr'm künyesinin Ebû Ravh olduğu ya da Ebû Amr olduğu söylenmektedir. Onun Ebu'-t-Tufeyl Amr b. Vâsile'yi gördüğü belirtilmiştir.<sup>37</sup>

*Hocaları:* Mücâhid, İkrime, Atâ, Nâfi, Meymûn b. Mehrân, Mekhûl, Ömer b. Abdilaziz, Kâsım b. Muhammed, Sâlim b. Abdillâh b. Amr.<sup>38</sup>

*Talebeleri:* Süfyan es-Sevrî, Veki', Abde b. Süleyman, Ebû Usâme el- Muttalib b. Ziyâd, Muhammed b. Abdillâh, el-Hasen b. Sevâr, Ebu Câfer el-Ukaylî, Abdullâh b. Abdilvehhâb el-Huccî, Amr b. Hâlid el-Harrânî, Bişr b. İsa ve Ebu Sâlih el-Harrânî.

Ahmed b. Hanbel'den onun rivâyetlerinde bir sakınca olmadığına (*lâ be'se bih*) dair bilgi aktarılmıştır.<sup>39</sup> Ebû Hâtim, bir yerde aynı ibareyi kullanırken diğer bir yerde *salihu'l-hadis* demiştir. Yahya b. Maîn, Ebû Zür'a ve Muhamed b. Abdillâh b. Nümeyr onun *sika* biri olduğunu belirtmişlerdir. Yahya b. Main'e onun hakkında sorulunca en-Nadr b. Arabî'nin rivâyetlerini *رایت فلانا رایت طوسا* tarzında bizzat görüşmek suretiyle yaptığı için *rivâyetlerinde bir sakınca* olmadığını ifade etmiştir.<sup>40</sup> İbn Adıyy, onun hadislerini *sağlam* ve *sahîh* olarak bulduğunu belirtmiştir.<sup>41</sup> İbn Sad ise onun

<sup>35</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, X,204; Zehebî, *Mizan*, IV,146; İbn Hibban, *Es-Sikat*, VII,491

<sup>36</sup> Müslim, "Hacc", 54; "İmâret", 8,37; "Fezâil", 3; "Sıfatu'l-münafikin", 16,72,75,77,78; Ebû Dâvûd, "Vudu", 66; Nesâi, "İftitah", 37

<sup>37</sup> İbn Hibban, *es-Sikat*, VII,34; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, VII,403

<sup>38</sup> İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzib*, X,442,443; Zehebî, *Mizân*, IV,260.

<sup>39</sup> Ahmed b. Hanbel, *İlel*, I, 53

<sup>40</sup> Ahmed b. Hanbel, *İlel*, III,25

<sup>41</sup> İbn Adıyy, *a.g.e.* VII,25

zayıf bir râvî olduğunu ve halife Mehdi'nin döneminde vefat ettiğini söylemiştir.<sup>42</sup>

En-Nadr b. Arâbî'nin Küttüb-i Sitte'den sadece Ebû Dâvûd'da rivâyeti bulunmaktadır.<sup>43</sup>

### **5-MAHLED B. YEZÎD EL-HARRÂNÎ (ö.193/808)**

Künyesinin Ebu'l-Huseyn, Ebû Yahyâ ve Ebû Hıdâş ya da Ebû Hâlid olduğu söylenmiştir.<sup>44</sup>

*Hocaları:* Yahya b. Saîd, Hırrız b. Osman, el-Evzâi, Süfyan es-Sevrî, İbn Cüreyc, Yunus b. Ebî İshâk, İsrail b. Yûnus, Saîd b. Abdilaziz, Hanzale b. Ebî Süfyan, Abdullah b. Alâ b. Zebr, Mâlik b. Muğavvel, Mis'ar.<sup>45</sup>

*Talebeleri:* Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râhuye, Ebu Ca'fer en-Nüfeylî, Abdulhamid b. Muhammed b. Mistâm, Ebû Umeyye Amr b. Hişâm, Muhammed b. Sellâm el-Beykendi, Abdullah b. Abdussamed b. Ebi Hıdâş el-Mevsilî, Âli b. Meymûn el-Attâr, Yakub b. Süfyân, Yakub b. Ka'b el-Antakî, Ahmed ibnul-Bekkâr el-Harrânî.<sup>46</sup>

İbn Maîn ve diğer âlimler bu râvînin *sika* olduğunu ifade etmişlerdir. Ahmed b. Hanbel onun hakkında "*la be'se bihi*" demiştir.<sup>47</sup> Zehebî, ondan *saduk meşhur* diye söz eder ve onu Harranlı *sika* âlimlerden sayar.<sup>48</sup> Ebû Hâtim *sadûk*, Ebû Dâvûd onun *şeyh* olduğunu ifade ederek insanların ondan *mürsel* hadis rivâyet ettiklerini ifade etmiştir.<sup>49</sup> İbn Hibbân, onu *sikalardan* saymıştır.<sup>50</sup> *es-Sâci* onun bazen vehimli hadîsleri rivâyet ettiğini ifade etmiştir.

Kendisinden Buharî ve Nesâî rivâyette bulunmuştur.<sup>51</sup>

<sup>42</sup> İbn Sa'd, *a.g.e.*, VII,483

<sup>43</sup> Ebû Dâvûd, "Sünne", 6

<sup>44</sup> İbn Hibban, *es-Sikât*, IX,186; Dârakutni, *Zikri esmai't-tâbiin*, I,365

<sup>45</sup> Zehebî, *Siyeri a'lâmi'n-nubelâ*, IX/337; İbn Hacer, *Tehzibu't-tehziib*, X,47,48

<sup>46</sup> İbn Hibban, *es-Sikât*, IX,186

<sup>47</sup> İbn Hacer, *Tehzibu't-tehziib*, X,47,48.

<sup>48</sup> Zehebî, *Siyeri a'lâmi'n-nubelâ*, IX/337

<sup>49</sup> Zehebî, *Mizân*, IV,84

<sup>50</sup> İbn Hibban, *es-Sikât*, IX,186

<sup>51</sup> Buhari, "Ezan", 160; "Vesâyâ",15; "Buyu" 9 "Edeb"122; Nesâî, "Salat" 1;

"Mevâkit" 12,35; "İftitah",35,36,115; "Buyu" 28,39; "Kat'us-Sârik"8.

### 6-MUHAMMED B. SÜLEYMÂN B. EBÎ DÂVUD (ö.213/828)

Künyesi Ebû Abdillâh olup ikâmet yeri Harran'dır.

*Hocaları:* Babası, Vahş b. Harb,<sup>52</sup> Fıtr b. Halîfe, Mâlik , el-Leys, Ca'fer b. Berkan, İsa b. Ebî Rezîn, Meân b. Rifâa, Ebu Ca'fer er-Râzî, Afîr b. Ma'dân, Seleme b. Verdân, Şuayb b.Ebî Hamze, Said b. Beşîr, Yahya b. Eyyûb, Abdurrahman b. Sâbit b. Sevbân, İbrahim b. Muhammed b. Ziyâd.

*Talebeleri:* Torunu Süleyman b. Abdillâh, Muhammed b. Yahya b. Ebi Kesîr, Ebû Dâvûd Süleyman b. Yusuf el-Harrânî, Ahmed b. Süleyman er-Rehâvî, Seleme b. Şebîb, Ca'fer b. Muhammed ibnu'l-Fudayl, Ahmed b. Abdurrahman ibnu'l-Mufaddal el-Harrânî, el-Fadl b. Ya'kûb, Muhammed b. Yezîd b. Sinân er-Rehâvî, Musa b. Eyyub en-Nasîbi, Muhammed b. Abdulvehhab, İshak b. İbrahim, İshak b. Zeyd el-Hattâbi.

Nesâî, Muhammed b. Süleyman'ın *rivâyetlerinde bir sakınca* olmadığını belirtmiş ancak Ebû Hâtim ona *münkeru'l-hadîs* demiştir.<sup>53</sup> İbn Hibbân *es-Sikât'ta* zikretmiştir.<sup>54</sup>

Kendisinden Nesâî rivâyette bulunmuştur.<sup>55</sup>

### 7-AHMED B. ABDÜLMELİK B. VÂKID EL-HARRÂNÎ (ö.221/ 836)

Künyesi Ebu Yahya'dır, dedesine nispet edilmektedir. İkamet yeri el-Cezîre bölgesidir.<sup>56</sup>

*Hocaları:* Züheyr b. Muâviye, Hammâd b. Zeyd, Ubeydillâh b. Amr, Ebu'l-Muleyh er-Rukiy, Katâde İbnu'l-Fudayl, Yahya b. Amr b. Mâlik en-Nekrî.<sup>57</sup>

*Talebeleri:* Buhâri, Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel, İbn Ebî Şeybe, Ebû Zur'a, Ebû Hâtim, Muhammed b. Cebele, Temmâm, Ebû İsmail et-Tirmizi, Ya'kub b. Şeybe, Hanbel b. İshak, Ca'fer b.

<sup>52</sup> Buhari, *Tarihu'l-Kebîr*, 1/90

<sup>53</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, IX,199,200; Zehebî, *Mizânu'l-I'tidal*, III,569 ; İbn Ebi Hatim, *a.g.e.*, VII,266

<sup>54</sup> İbn Hibban, *es-Sikât*, VIII,281

<sup>55</sup> Nesâî, "Eşribe" 23

<sup>56</sup> el-Baci, *a.g.e.*, I,331

<sup>57</sup> Hatib, *a.g.e.*, IV,266



Muhammed b. Şâkir es-Sâni', Hamdân b. Ali el-Verrâk.<sup>58</sup>

Ahmed b. Hanbel onun ilmi şahsiyetinde bir kusur görmediğini, hadisinde onu *hâfız* olarak gördüğünü ve kendisinde hayırdan başka bir şey bulunmadığını ifade ederek onun sünnetle amele önem veren bir zat olduğunu ifade etmiştir. Meymun der ki: "*Harranlılar -yani beldesinin insanları- ondan pek memnun olmayıp kendisinden iyi bir şekilde söz etmezlerdi.*" Bu söz üzerine Ahmed b. Hanbel: "*Harran halkının sultanla yakın olan bu tür insanlardan pek memnun olmadıklarını ifade etmiştir.*" İbn Nümeyr de onun hadisini hemşehrilerinin eleştirilerinden dolayı terk ettiğini ifade etmiştir.<sup>59</sup> İbn Ebî Hâtim, onun doğrulukta (*sıdk* ve *itkanda*) Nüfeylî gibi olduğunu ifade etmiştir.<sup>60</sup>

Buhâri ve İbn Mâce ondan rivâyette bulunmuşlardır.<sup>61</sup>

### **8-MUHAMMED B. MÛSA B. A'YUN EL-HARRANÎ(ö.223/837).**

Künyesi Ebû Yahya olan Muhammed b. Mûsa, el-Cezîre'de ikâmet etmiştir.

*Hocaları:* Babası, Züheyr b. Muâviye, İbn İdris, İsa b. Yûnus, İbrahim b. Yezîd, Hattâb ibnu'l-Kasım el-Harrânî.

*Talebeleri:* Zuhlî, İsmail b. Ubeyd b. Ebî Kerîme, İsmail b. Ya'kub b. Sabîh, Ali b. Osman en-Nufeylî, Muhammed b. Cebelete'r-Râfikî, Muhammed b. Yahya b. Muhammed b. Kesîr el-Harrânî, Muhammed b. Müslim b. Vârret, Muhammed b. Hâlid, Muhammed b. Yahya en-Neysâbüri.<sup>62</sup>

İbn Hibban onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir.<sup>63</sup>

Sadece Nesâî'de rivâyeti bulunmaktadır.<sup>64</sup>

### **9-AMR B. HÂLİD FERRÛH EL-HARRANÎ(ö.229/843)**

Mısırda ikamet etmiştir. Kendisine el-Huzâi, el-Cezerî, et-

<sup>58</sup> Hatib, *a.g.e.*, IV,266; İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, II,62, 63

<sup>59</sup> İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, I,57.

<sup>60</sup> İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, II,62, 63

<sup>61</sup> Buhari, "Kitabu's-salât", 74; İbn Mâce, "İkâmetu's-Salât",33; "Sıyâm",45

<sup>62</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, IX,479; İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, VIII,83

<sup>63</sup> İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX,68

<sup>64</sup> Nesâî, "Kat'us-sarik" 6

Temîmî de denir. İki âlim Muhammed b. Amr ve Ebû Hayseme Ali b. Amr'ın babasıdır, Mısır'da vefat etmiştir.

*Hocaları:* Hammâd b. Seleme, Leys b. Sa'd, Abdulhamid b. Behrâm, En-Nadr b. Arabî, Yahya ibnu'l-Mutevekkil, Abdullah b. Lehia, Abdullah b. Amr, Ebu'l-Muleyh, Zuheyr, Şerik, Bekr b. Mudar, Abdu'l-A'lâ b. Ebî Mûsâvir el-Cerâr.

*Talebeleri:* Buhârî, Muhammed b. Yahya, Yûnus b. Abdu'l-A'lâ, Ahmed b. Mansûr er-Remâdî, Semmûye, Ravh İbnu'l-Ferec, Ebû Zur'a, Ebû Hâtim, Yahya b. Osman b. Sâlih, el-Hasen İbnu'l-Ferec, el-Huseyin b. Humeyd, Osman b. Harzâz, Ebu'l-Ahves.<sup>65</sup>

Ebû Hâtim er-Râzi onun *sadûk*, Ahmed b. Abdillâh *sika sebt* bir râvî olduğunu ifade etmişlerdir.<sup>66</sup>

Kütüb-i Sitte'den Buhari'de onun rivâyeti bulunmaktadır.<sup>67</sup>

### **10-MÜEMMEL İBNU'L-FADL İBN UMEYR EL-HARRANÎ (ö.229/843)**

Künyesi Ebû Saîd olan Müemmel İbnu'l-Fadl'ın ikâmet yeri el-Cezîre'dir.<sup>68</sup>

*Hocaları:* İsa b. Yûnus, Velid b. Müslim, Muhammed b. Harb, Muhammed b. Şuayb, Mervan b. Muaviye, Attâb b. Beşir, Zeyd ibnu'l-Habbâb, Muhammed b. Seleme el-Harrânî, Ebû İshak es-Sencârî, Miskin b.Bekir.

*Talebeleri:* Ebu Dâvud, Nesâi, Ebû Hâtim er-Râzî, Yahyâ b. Yahyâ en-Nisâbüri,<sup>69</sup> ez-Zuhlî, Ebu Davud el-Harrânî, Osman b.Harzâz, Osman ed-Dârimî, Ebû Şuayb Abdullah b. Hasan el-Harrânî.

Ebû Hâtim *sika* olduğunu ifade etmiş, İbn Hibbân onu *es-Sikat'ta* zikretmiştir.<sup>70</sup> Ukayli, onun bir hadisini zikretmiş ve rivâyetinde *vehm* bulunduğunu kaydetmiştir.<sup>71</sup> Ebû Arûbe "*Tarihu'l-*

<sup>65</sup> Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-nubela*, X/428; el-Bâcî, III,971; İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, VI,230

<sup>66</sup> Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-nubela*, X/428; el-Bâcî, *a.g.e.*, III,971

<sup>67</sup> Buhari, "Vüdu", 48; "Meğâzî"7,27,53; "Tefsiru'l-Kur'an", 6; "Rikâk" 53

<sup>68</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, X,383

<sup>69</sup> İbn Ebî Hâtim bu zatın yerine Muhammed b. Yahya'yı zikreder. Bk. İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, VII,375

<sup>70</sup> İbn Hibban, *a.g.e.*, IX,188

<sup>71</sup> Zehebî, *Mizan*, IV,230; Ukaylî, *a.g.e.*, IV,260

*Cezeriyyin*” de Muhammed b. Yahya’dan naklen onun 229 da vefat ettiğini bildirmiştir. 230 diyenler de olmuştur.<sup>72</sup>

Nesâî<sup>73</sup> ve Ebû Dâvûd’da rivâyeti bulunmaktadır.<sup>74</sup>

### **11-ABDULLAH B. MUHAMMED EN-NÜFEYLÎ (ö.234/848)**

Künyesi Ebu Ca’fer’dir. Hadîs sahasında çok güvenilir bir âlimdir.<sup>75</sup>

*Hocaları:* Ebu’l-Müleyh er-Rakiy, Hattâb ibnu’l-Kâsım el-Harranî, Mâlik, Dâvûd b. Abdirrahman el-Attâr, İbrahim b. Ebu Mahzura, Züheyr b. Muâviye, Ed-Derâverdi, İbn Ebi Hâtim, Hüşeym, Abdüsselam b. Harb, Abbad ibnul-Avvâm, İbnul-Mübârek, Miskin b. Bükeyr, Ma’kıl b. Ubeydillah el-Cezerî, Muhammed b. Imrân el-Hacebî, Ali b. Sabit el-Cezerî, İbn Ebi’z-Ziyâd, Huleyd b. Da’lec, Zeyd ibn’s-Sâib.<sup>76</sup>

*Talebeleri:* Ebu Dâvûd, İbrahim el-Cûzecânî, Amr b. Mansur en-Nesâî, Ebu Dâvûd el-Harrani, Ahmed b. Süleyman er-Rehâvi, Muhammed (bazıları ez-Zuhlî, bazıları da İbn İbrahim el-Bûşencî demişlerdir) Ebû Zur’a, Yahya b. Maîn, Ebû Hâtim, Ebû Umeyye, İbrahim b. Deyzil, Musa b. Said ed-Dendânî, Hilal ibnu’l-A’la, Cafer b. Muhammed el-Firyabî.

El-Esrem, Ahmed b. Hanbel’in onu överken duyduğunu söylemiştir. Ebû Hâtim, Yahya’nın da onu övdüğünü söylemiştir. El-Âcurrî, Ebu Dâvud’dan şunu nakletmiştir: “*Ondan daha hâfiz birini görmedim.*” Eş-Şâzkûnî *hıfzda* ondan başka kimseyi anmazdı. Ahmed b. Hanbel, her anışında ondan övgüyle söz ederdi ve kendisinin kitabının olmadığını, rivâyet ettiği hadisleri *hıfzından* rivâyet ettiğini ifade ederdi. Ebu Dâvud, Ahmed b. Hanbel’e, *Ahmed b. Yunus mu daha sağlam yoksa Nüfeyli mi?* diye sorduğumda buna *Ahmed b. Yunus’un sâlih bir kimse olduğunu ancak Nüfeylî’nin sahibu’l-hadis*

<sup>72</sup> İbn Hacer, *tehzib*, X,383

<sup>73</sup> Nesâî, “Tahrîmu’ d-dem”,1.

<sup>74</sup> Ebû Dâvûd, “Cihad”,70; Tahâret”,51; “Salât”,11,140,161,

“Menâsik”,67;Edep”,91;”Buyü”87

<sup>75</sup> Zehebî, *Siyeru a’lam en-nübelâ*, VII, 403-405, IX,34, X, 634-637,662-663, XII,605,606, XIII,147-148; İbnu’l-Esir, *el-Lübâb*, Beyrut, I,353-354; Şeşen, *a.g.e.*, s.84-85;

<sup>76</sup> İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, V,159

olduğu şeklinde cevap verdiğini kaydetmiştir. İbn Vârete göre, Bağdad'da Ahmed; Küfe'de İbn Nümeyr; Mısır'da Ahmed b. Salih; Harran'da Nüfeylî dinin rükünleridir.” İbn Hibban onun *mutkin, hadis hâfızı* olduğunu belirtmiştir.<sup>77</sup> İbn Numeyr'den nakledildiğine göre: “Nüfeylî dördün dördüncüsüdür.” Bunların kim olduğu sorulunca da “İbn Mehdi, Veki’, Ebû Nuaym, dördüncüsü de Nüfeylî’dir.” demiştir.<sup>78</sup>

Buhârî, Tirmizî, Nesâî ve Ebû Dâvûd'da rivâyeti bulunmaktadır.<sup>79</sup>

### **12-ABDULAZİZ B. YAHYA EL-BEKKÂÎ EL-HARRÂNÎ(ö.235/849)**

Künyesi Ebu'l-Esbağ, ikâmet yeri el-Cezîre bölgesi, vefat yeri ise Tirmizî'dir. Ebû Arûbe onun Beni Bekka'nın mevlası olduğunu ve saçını ve sakalını boyadığını ifade etmiştir.

*Hocaları:* Muhammed b. Seleme, Attâb b. Beşîr, Velîd b. Müslim, İsa b. Yunus, Ebû İshak el-Fezârî.

*Talebeleri:* Ebû Dâvûd, Ebû Zur'a, Cafer el-Firyâbî, Ebû Hâtim.<sup>80</sup>

Ebû Hâtim *sadûk* bir râvî olduğunu ifade etmiştir.<sup>81</sup>

Ebu Dâvud'da pek çok rivâyeti bulunmaktadır.<sup>82</sup>

### **13-İSMAİL B. UBEYD B. ÖMER B. EBÎ KERÎME EL-ÜMEVÎ(ö.240/854)**

Künyesi Ebû Ahmed olan râvî Bağdat'ta ikamet etmiştir, Harran ehliendendir.<sup>83</sup>

*Hocaları:* Amcası Abdülmelik b. Ömer b. Ebî Kerîme, Muhammed b. Seleme el-Harrani, Muhammed b. Yezîd b. Sinân er-

<sup>77</sup> İbn Hibban, *es-Sikât*, IX,149

<sup>78</sup> İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzib*, VI,16,17,18

<sup>79</sup> Buhari, “Tefsir”, 54; Tirmizi, “Menâkib”, 48; Nesai, “İftitah”, 37; Ebu Davud, “Salât”,14,28,47,93,106,132,177,180; “Menâsik”, 43,58,77; “Nikah”,1,2, 1316,24; “Hudud”,23,30,33; “Buyu’ ”23,63,75,89; “Edep”, 2,96

<sup>80</sup> İbn Ebi Hâtim, *a.g.e.*, V,400

<sup>81</sup> İbn Ebi Hâtim, *a.g.e.*, V,400

<sup>82</sup> Ebû Dâvûd, “Taharet”, 51; “Salat”,315; “Hudud”,25

<sup>83</sup> Hatibu'l-Bağdadi, Ahmed b. Ali b. Ebîbekir, Tarihu Bağdat, Daru Kütübî'l-İlmiyye, VI,273

Rehâvi, Yezîd b. Hârûn, Şebâbe b. Suvâr, Attâb b. Beşîr, Said b. Yezîğ.<sup>84</sup>

*Talebeleri:* İsmail b. İshâk el-Kâdî, Ebû Ahmed b. Abd es-Serrâc, Nesâî, İbn Mâce, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Ebî Avf, Ahmed İbnu'l-Hüseyn, b. Nasr el-Hazza, Ömer b. Eyyûb es-Sakatî, Heysem b. Halef ed-Dûrî, Bakîy b. Mahled, Ebû Zur'a, Ebû Hâtîm, Mûsa b. Hârûn, Sâika, el-Bağendî, Muhammed b. Müslim.<sup>85</sup>

Dârakutnî ona *sika* demiştir. Ebu Bekr el-Ciâbî onun Muhammed b. Seleme'den bazı acaip şeyleri rivâyet ettiğini ifade etmiştir. İbn Hibbân onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir.<sup>86</sup>

Ebû Arûbe, İsmail b. Ubeyd'in 240 yılında Irak'ta vefat ettiğini bildirmiştir. Vefat yerinin *Sâmerra* olduğu da söylenmiştir.<sup>87</sup>

Kütüb-i Sitte müelliflerinden sadece İbn Mâce'de rivâyeti bulunmaktadır.<sup>88</sup>

#### **14-MUHAMMED B.VEHB B. ÖMER B. EBÎ KERÎME(ö.243/857)**

Künyesi Ebu'l-Muâfi'dir. İkamet yeri el-Cezîre'dir.

*Hocaları:* Attâb b. Beşîr, İsa b. Yûnus, Muhammed b. Mesleme, Miskin b. Bukeyr.

*Talebeleri:* Nesâî, Yakub b. Yusuf eş-Şeybânî, Muhammed b. Ali b. Habib et-Tarâifi, İbrahim b. Yusuf el-Hesencânî, Ebû Ukayl Enes İbnu's-Selem, Ebû Hayseme Ali b. Amr el-Harrânî, Hüseyin b. İshak et-Tüsterî, Ebû Arûbete'l-Harrânî.

Nesâî, onun rivâyetlerinde *bir sakınca olmadığını ve sâlih* bir râvi olduğunu ifade etmiştir. İbn Hibbân onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir. 243 senesinde Harran'ın bir köyünde Ramazan ayında vefat etmiştir.<sup>89</sup>

Sadece Nesâî'kendisinden rivâyette bulunmuştur.<sup>90</sup>

<sup>84</sup> Hatibu'l-Bağdadi, a.g.e., VI,273; İbn Hacer, Tehzib, I,319; Zehebî, Mîzan, I,238; İbn Ebî Hâtîm, a.g.e., II,188

<sup>85</sup> Hatibu'l-Bağdadi, Tarihu Bağdat, VI,273; İbn Hacer, Tehzib, I,319; Zehebî, Mîzan, I,238; İbn Ebi Hâtîm, a.g.e., II,188

<sup>86</sup> İbn Hacer, Tehzib, I,319; Zehebî, Mîzan, I,238; İbn Ebi Hâtîm, a.g.e., II,188

<sup>87</sup> Hatibu'l-Bağdadi, a.g.e., VI,273,274

<sup>88</sup> İbn Mâce, "İkâmetu's-Salât",49; "Mukaddime",20

<sup>89</sup> İbn Hacer, Tehzib,IX, 506,507; İbn ebî Hâtîm, a.g.e., VIII, 114.

<sup>90</sup> Nesâî, "Taksiru's-Salat",1; "Zînet"23

### 15-AMR B. HİŞÂM B. BUZEYN EL-CEZERÎ (ö.245/859)

Künyesi Ebû Umeyye el-Harrânî'dir.

*Hocaları:* Anne tarafından dedesi olan Attâb b. Beşîr, Muhammed b. Seleme el-Harrani,<sup>91</sup> Süleyman b. Ebî Kerime, Abûlmelik el-Mâcişun, İbn Uyeyne, Ebu Bekr b. Ayyâş, Mahled b. Yezid, Osman b. Abdirrahman.<sup>92</sup>

*Talebeleri:* Nesâî, Muhammed b. Avf et-Tâî, Bakiy b. Mahled, Ahmed b. Ali el-Ebbâr, Zekeriyye es-Seczî, Muhammed b. Muhammed b. Süleyman el-Bâğendi, El-Hüseyn b. İshak et-Tüsteri, Ebû Arûbe el-Harrânî, Ebû Zür'a.

Nesâî onun *sika* bir râvî olduğunu belirtmiş, İbn Hibbân onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir. Hacca giderken 245 yılında Kûfe'de vefat etmiştir.<sup>93</sup>

Nesâî kendisinden rivâyette bulunmuştur.<sup>94</sup>

### 16-MUHAMMED B. MA'DAN B. İSA EL-HARRÂNÎ(ö.252/866)

Künyesi Ebû Abdillah olan Muhammed b. Ma'dan'ın ikamet yeri el-Cezire bölgesi olup, vefat yeri ise Harran'dır.

*Hocaları:* Hasan b. Muhammed, Hıdır b. Muhammed b. Şuca', Attâb b. Beşîr, Kabîsa, Ya'kûb b. Muhammed ez-Zuhrî.

*Talebeleri:* en-Nesâî, Ebû Bekr b. Sadaka, Ebû Arûbe, Muhammed b. Museyyib, Musa b. İsmail el-Munkirî.

Nesâî onun *sika* olduğunu ifade etmiştir. İbn Hibbân onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir. Zilhicce ayında 252 yılında vefat etmiştir. Ebu Arûbe, 260 da vefat ettiğini ifade etmiştir.<sup>95</sup>

Nesâî kendisinden rivâyette bulunmuştur.<sup>96</sup>

### 19-ABDULHAMİD B. MUHAMMED İBNU'L-MUSTÂM

<sup>91</sup> İbn Mâkûla, a.g.e., I,267

<sup>92</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, IX, 506,507; İbn Ebî Hâtim, a.g.e., VIII, 114

<sup>93</sup> İbn Hacer, *Tehzib* VIII, 113 ; İbn Ebi Hatim, a.g.e., VI, 269.

<sup>94</sup> Nesâî, , "Salat" 1; "Mevâkit" 12,35; "İftitah",35,36,115

<sup>95</sup> İbn Ebî Hâtim, a.g.e, VIII,102; İbn Hacer, *Tehzib*, IX,465,466

<sup>96</sup> Nesâî, "Ezan",16; "Kat'us-Sârik" 5

**EL-HARRANÎ(ö.266/879)**

Harrân mescidinin imamıdır. Künyesi Ebû Ömer'dir, ikâmet yeri el-Cezîre'dir.

*Hocaları:* Abdulcebbâr b. Muhammed el-Hattâbi, Osman b. Muhammed et-Tarâifi, Mahled b. Yezid, Muğire b. Süfyan,[İbn Ebî Hâtim *Muğire b. Sekelâb* olarak verir] Ebu Ca'fer en-Nufeylî, Hüseyin b. Ayyâş, Osman b. Abdirrahman, Ebû Hâtim er-Râzi.

*Talebeleri:* Ebu Arûbe, Ebû Ali Muhammed b. Said er-Rakiyy el-Hâfız, İbrahim b. Muhammed, Ebu Avâne el-İsferâinî, İbn Sâid.

Nesâî onun *sika* bir râvi olduğunu ifade etmiş, İbn Hibban da onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir.<sup>97</sup>

Kütüb-i Sitte'den sadece Nesâî'de rivâyeti bulunmaktadır.<sup>98</sup>

**19-MUHAMMED B. YAHYA B. KESİR EL-HARRANÎ  
(ö.267/880)**

Künyesi Ebû Abdillâh'dır, lakabı *lu'lu ü'l-hâfız'dır*.

*Hocaları:* Âdem b. Ebi İyâs, el-Hasen ibnu'r-Rebi', el-Hıdır b. Muhammed b. Şüca', Ebî Tevbe, Said b. Hafs, Âiz b. Habîb, Muhammed b. Said el-İsbehânî, Muhammed b. Musa, Yahya b. Ya'la ibnu'l-Hâris el-Hârisî, Mahled b. Mâlik es-Selemsenî, Amr b. Hammâd b. Talha el-Kannâd, Muhammed b. Kesir el-Musîsî, Osman b. Abdirrahman et-Tarâifi, Sâid b. Yeziğ, Süleyman b. Ebî Dâvûd el-Harrânî.<sup>99</sup>

*Talebeleri:* Nesâî, Ali b. Serrâc, Mekhûl el-Beyrûtî, Muhammed b.İbrahim el-Mesrur el-Enmâtî, Ebû Ali Muhammed b. Said el-Harrânî, Muhammed b. Ali b. Habib er-Ruki et-Tarâifi, Muhammed b. Muhammed b. Süleyman el-Bâğendi, İbn Sâid, Ebû Arûbe, Ebu Avâne.

Nesâî ona *sika*' demiştir. Ebu Avâne onun *hadis tekniği* hususunda mâhir olduğunu ifade etmiştir. İbn Hacer onun *sika* olmasının kesin olduğunu ifade eder. Harran'da 267 yılında safer ayında vefat etmiştir.<sup>100</sup>

<sup>97</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, VI,121; İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, VI, 18

<sup>98</sup> Neseî, "Salât" 1; "Mevâkit" 12,35; "İftitah",35,36; "Buyu" 28,39; "Kat'us-Sârik"8.

<sup>99</sup> İbn Ebi Hâtim, *a.g.e.*, VIII,125

<sup>100</sup> İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzib*, IX,521,522

Kütüb-i Sitte'den sadece Nesâî'de rivâyeti vardır.<sup>101</sup>

### **19-SÜLEYMAN B. SEYF B. YAHYA EL-HARRANÎ(ö.272/885)**

Künyesi Ebû Dâvûd'dur. "Harran hadisçisi" diye şöhret bulmuştur.

*Hocaları:* Yezîd b. Harun, Yakub b. İbrahim b. Sa'd, Ya'la b. Ubeyd et-Tanâfisi, Ca'fer b. Avn, Ebû Ali el-Hanefi, Muhâdir ibnul-Muverri', Vehb b. Cerir b. Hâzım, Abdussamed b. Abdilvaris, el-Hasen b. Muhammed b. A'yun, Hâlid b. Mahled, Ebu Zeyd el-Herevî, Said b. Amir ed-Dabâi, Ebu Attâb ed-Dellâl, Şuayb b. Beyan, Ebu Âsım, en-Nüfeylî, Affân, Âmir, Ebu'l-Velid et-Tayâlisî.

*Talebeleri:* Nesâî [Nesâî kendisinden pek çok hadis almıştır],Oğlu el-Hasen b. Süleyman ve torunu Ebû Ali Ahmed b. Muhammed b. Süleyman, Ebû Avâne el-Isferâini, Ebû Nuaym el-Cürcani, Ebû Arûbe, Ebû Tâlib el-Harranî, Mekhûl el-Beyruti, Muhammed ibnu'l-Müseyyeb, Muhammed ibnu'l-Münzir el-Herevi, Ebû İmrân el-Cûni, Yahya b. Muhammed b. Sâsed, Said b. Yezîğ, Said b. Âmir.<sup>102</sup>

Nesâî onun *sika* olduğunu ifade etmiş, İbn Hibbân onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir. Şaban ayında bir Cumartesi günü Harran'da vefat etmiştir.<sup>103</sup>

Kütüb-i Sitte'den sadece Nesâî kendisinden rivâyette bulunmuştur.<sup>104</sup>

### **20-HATTÂB İBNU'L-KÂSİM EL-HARRÂNÎ**

Künyesi Ebû Ömer olan Hattâb, dönemin Harran kadısıdır. Ölümü hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

*Hocaları:* Husayf, Zeyd b. Eslem, Abdülkerim el-Cezerî ve A'meş.

*Talebeleri:* Ebu Ca'fer en-Nufeylî, El-Muâfi b. Süleyman, Muallel b. Nufeyl-el Harrani, Muhammed b. Mûsa b.A'yûn, Amr b.

<sup>101</sup> Nesâî, "Zînet" 42

<sup>102</sup> Zehebi, *Siyeru A'lami'n-nubelâ*, XIII,147;İbn Ebi Hatim,*a.g.e.*, IV, 122

<sup>103</sup> İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzip*, IV, 199.

<sup>104</sup> Nesâî, "Taharet" 11,63,96,103; "İftitah",115; "Küsuf", 12; "Sıyâm",2,17; "Mevâkit" 54; "Cenâiz", 14 "Buyu" 35; "Zînet" 1,43; "İstîâze",49; "Eşribe",1



Halid el-Harrani.<sup>105</sup>

İbn Maîn'den *sika* olduğu, Ebu Zur'adan *münkerü'l-hadis* olduğu nakledilmiştir. Son zamanlarında hıfzının karıştığı (*ihtilat*) belirtilmiştir.<sup>106</sup> İbn Hibbân onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir.<sup>107</sup> İbn Ebî Hâtim, Ebû Hâtim'den hadisi yazılabilir (*yuktebu hadisuhu*) tarzında aktarmıştır. Nesâî onun bir hadisini *Sıyam'da* zikrettikten sonra râvî Hattâb hakkında herhangi bir bilgisinin olmadığını ifade etmiştir.<sup>108</sup>

Kendisinden Ebû Dâvûd rivâyette bulunmuştur.<sup>109</sup>

### 21-MAHLED İBNU'L-HASAN B. EBÎ ZEMÎL

Künyesi Ebû Muhammed, ikâmet yeri Bağdattır. Ölümü hakkında bilgi yoktur.

*Hocaları:* Ubeydillah b. Amr er-Rakiyy, Ebu'l-Muleyh Amr er-Rakiyy, İsmail b. Uleyye.

*Talebeleri:* Nesâî, Abdullah b. Ahmed, Osman b. Harzâd, Ebû Hâtim, Abdullah İbnul-Abbas et-Tayâlsî, İbn Nâciye, el-Hüseyim b. Halef, Ebû Ya'lâ, Muhammed b. İshâk es-Serrâc, Ahmed b. Avf el-Bezûrî, Abdullah b. Sâlih el-Buhârî, Muhammed b. Hârûn.<sup>110</sup>

Ebû Hâtim ona *sadûk* demiş, Nesâî onun rivâyetlerinde bir *sakınca olmadığını* ifade etmiş, İbn Hibbân ise onu *es-Sikât'ta* zikrederek *müstakimu'l-hadis* diye vasıflandırmıştır.<sup>111</sup> İbn Hacer de *sika* olduğunu ifade etmiştir.<sup>112</sup>

Kütüb-i Sitte'den sadece Nesâî'de rivâyeti bulunmaktadır.<sup>113</sup>

### 22-YUNUS B. RÂŞİD EL-CEZERÎ EL-HARRANÎ

Künyesi Ebû İshak olan Yunus b. Râşid'in ikamet yeri ise el-

<sup>105</sup> Zehebî, *Mizan*, I,656; İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, III, 386

<sup>106</sup> Zehebî, *Mizan*, I,656

<sup>107</sup> İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII,232

<sup>108</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, III,146-147

<sup>109</sup> Ebu Davud, 12.

<sup>110</sup> Hatib, *a.g.e.*, XIII,175

<sup>111</sup> İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX,186.

<sup>112</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, X,72; İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, VIII,239.

<sup>113</sup> Nesâî, "Siyâm" 83

Cezîre bölgesidir. Zehebî, onun Harran kadısı olduğunu söylemiştir.<sup>114</sup> Ölümü hakkında bilgi verilmemektedir.

*Hocaları:* Husayf, Abdulkerim b. Mâlik, Ali b. Bezîme, Muhammed b. Amr b. Alkame, Yahya b. Said el-Harrânî, Ubeydillah b. Omer el-Amrî, Avn b. Muhammed.

*Talebeleri:* Said b. Hafs en-Nufeylî, Osman b. Abdirrahman et-Tarâîfî, Ebû Ca'fer en-Nufeylî.

Ebu Zur'a, Yunus b. Râşid'in rivâyetlerinde *bir sakınca olmadığını* belirtmiştir. Ebû Hâtim, Yunus b. Râşid'in Âbbâd b. Beşir'den daha sağlam olduğunu ve *hadisinin yazılabileceğini* ifade etmiştir. İbn Hibbân onu *es-Sikât'ta* zikretmiştir.<sup>115</sup> Buhâri, onun *mürce* olduğunu, Nesâî ise mezhebi lehinde propoganda yaptığını bildirmiştir.<sup>116</sup>

Kütübi Sitte'den Ebû Dâvûd'da rivâyeti bulunmaktadır.<sup>117</sup>

## SONUÇ

Harran, İslam tarihçilerine göre el-Cezire veya Âsur ceziresi adı verilen Yukarı Mezopotamya'nın Diyar-ı Mudar kısmının çoğu zaman merkezi olmuştur. Müslümanlar bu bölgeyi 19/640 yılında fethetmişlerdir. Harran'ın en parlak devri Emevilerin sonlarında başlamıştır. Hermetik felsefenin de vatanı durumunda olan Harran, büyük bir felsefe ve ilim merkezi idi. Bölgede İslam öncesinde olduğu gibi İslam'dan sonra da ilim ve düşünce tarihine hizmeti olmuş pek çok âlim yetişmiştir.

Emeviler devrinden itibaren buradan hadis, tefsir, fıkıh gibi dini ilim sahalarında büyük âlimler yetişmiştir. Hatta bölge *Hanbeli* mezhebinin kuzeydeki merkezi durumunda idi. Harran'lılar, Abbâsilerin başlarındaki tercüme ve te'lif faaliyetlerinde önemli rol oynamışlardır. Hamdâniler ve onu takib eden emirlikler döneminde önemini kaybeden Harran, Selçuklular ve Eyyubiler döneminde tekrar önem kazanmıştır. Moğolları baskınları ve yağmalamaları sonucu Harran, Osmanlılar dönemine sadece bir köy olarak kalmıştır.

<sup>114</sup> Zehebî, *Mizan*, IV,481

<sup>115</sup> İbn Hibban, *es-Sikât*, IX,289

<sup>116</sup> İbn Hacer, *Tehzib*, XI,439 İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, IX,239

<sup>117</sup> Ebû Dâvûd, "Melâhim",17

Günümüzde ise Harran, şanlıurfa'ya bağlı bir ilçedir. şanlıurfa'da ilçenin tarihteki rolüne atfen 1992 yılında kurulan yeni üniversitenin ismi *Harran* olmuştur.

Bu çalışmamızda İslami ilimlere ve özellikle hadis alanına hizmeti geçmiş Harranlı bilginleri inceledik. Bu anlamda sadece Kütüb-i Sitte'deki rivâyetleri bulunan şahıslara değindik. Bunların dışında Harran'la doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi olan pek çok hadis âlimi vardır. Mesela Ebu Arubete'l-Harrani, Ebu'l-Hasan Ali b. Allân el-Harrani gibi hadiste hâfız derecesine çıkanlar olduğu gibi, Ebu Muhammed el-Hasan b. Ali b. şu'be el-Harrani ve Abdülfettah b. Ahmed b. Celebet el-Harrani gibi hadis kitabı yazan âlimler de bulunmaktadır. Hanbeli mezhebinin en önemli isimlerinden İbn Teymiye de Harran'da doğmuştur. Bu dönemlerde şehirde canlı bir ilim hayatının olduğu anlaşılmaktadır.

İncelediğimiz şahıslar hakkındaki *hadis tekniği* açısından cerh ve tadil âlimlerinin değerlendirmelerini de vermiş bulunmaktayız. Buna göre içlerinde *sika* olanlar bulunmakla birlikte *zayıf* olarak nitelenen şahıslar da bulunmaktadır. Bazıları hakkında ise ihtilaf vardır. Ayrıca bu şahısların Kütübi sitte içerisinde hangi kitapta rivâyetlerinin bulunduğuna da değindik. Bu rivâyetlerin daha çok Nesâi ve Ebu Davud'da yoğunlaştığını, en az rivâyetin ise Müslim'de olduğunu müşahede etmekteyiz.

### KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, *İlelu Ahmed b. Hanbel*, (thk. Subhî el-Bedrî es-Sâmerâî) Riyad 1409
- El-Bâcî, Ebu'l-Velîd Süleyman b. Halef, *et-Ta'dîl ve't-tecrîh*, Halep tsz.
- Dârakutnî, *Zikru esmâi't-tâbiîn*, (thk. Bûrân ed-Dannâvî- Kemal Yusuf el-Hût), Beyrut 1985
- Hatibu'l-Bağdadi, Ahmed b. Ali b. Ebîbekir, *Tarihu Bağdat*, Daru Kütübi'l-İlmiyye, tsz
- İbn Ebî Hatim, Abdurrahman b. Muhammed, *Kitâbu'l-cerh ve't-ta'dil*, Beyrut 1953
- İbn Hacer, Şihâbuddîn Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî, *Tehzibu't-Tehzib*, Daru Sadr, tsz.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim el-Bustî, *Kitâbu'l-mecrûhîn min el-muhaddisîn ve'd-duâfâ vel-metrûkîn*, (thk. Muhammed b. İbrahim Zâyed) Dâru'l-Va'y, Halep 1396
- İbn Hibbân, *es-Sikât*, (thk. Seyyid Şerefuddîn Ahmed), Beyrut 1975
- İbn Mâkula, *el-İkmal fi raf' il-irtiyab mine'l-muhtelif fi'l-esma ve'l-kûna ve'l-ensab*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh b. Muhammed, *et-Tabakâtu'l-kubrâ*, Beyrut tsz.
- El-Mizzî, Yusuf b. Zeki Abdurrahman Ebu'l-Haccâc, *Tehzibu'l-kemâl*, (thk. Beşşâr Avvâd Ma'ruf) Müessesetu'r-Risale, Beyrut. 1980
- Şeşen, Ramazan, "Harran Tarihi", Ankara 1993
- Şeşen, Ramazan, "Harran" md., *DİA*
- Yâkût, Şihâbuddîn Ebî Abdillâh el-Hamevî er-Rûmî el-Bağdâdî, *Mu'cemu'l-buldan*, Beyrut tsz.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, (thk. Şuayb el-Arnâvut-Muhammed Nuaym), Beyrut 1413